

Monumentnummer*: 521551

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 23 april 2002
Kadaster deel/nr 82837/139

*Woonplaats** Oud Gastel
*Gemeente** Halderberge
*Provincie** Noord-Brabant

Locatiennaam Oud Gastel
Locatieomschrijving

*Kadastrale gemeente** Oud en Nieuw Gastel
*Sectie** D
*Kadastraal object**
Appartement aanduiding
Grondperceel 5607

*Omschrijving***

Inleiding.

De R.K. KERK van de H. Laurentius is in 1906 gebouwd tegen de midden 15de-eeuwse toren van de gesloopte voorganger. Deze toren is reeds rijkmonument. De kerk is in Neo-Gotische stijl gebouwd naar ontwerp van de hoogleraar in de electrotechniek G.J. van Swaay, die ook de voorgevel van de basiliek in Oudenbosch uitvoerde. Het uitwendig zeer sobere gebouw is deels geïnspireerd op Cuypers' intussen gesloopte Hippolytuskerk te Delft en bevat een rijke inventaris, die een afspiegeling is van de geschiedenis van de agrarische nederzetting. De kerk is na 1976 gerestaureerd.

Omschrijving.

Driebeukige kruiskerk, uitgevoerd in baksteen met enige toepassing van natuursteen. Het gebouw bestaat uit een schip van vijf traveeën, een amper uitspringend transept en een koortravee met iets lager 7/12 gesloten koor. De daken bestaan uit zadellenaar- en schilddaken, met leien gedekt. De schipmuren hebben horizontale lijsten en spitsboogramen met driedelige traceringen, de transeptramen brede ramen met bakstenen middenstijl en bruggen. De koorsluiting, geflankeerd door nevenruimten en lagere zijkapellen, heeft lancetramen. Links en rechts van de toren ingangsportalen en aan de noordzijde een doopkapel. De dakruiter is bij herstel in de jaren rond 1975 iets vereenvoudigd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het interieur heeft ronde kolommen. Deze dragen de scheibogen waarboven, de nissen van een schijntriforium en driedelige lichtbeukramen. Een lagere koorsluiting sluit via een triomfboog aan op de koortravee. Schip en zijbeuken zijn in tegenstelling tot het Delftse voorbeeld in steen overwelfd met kruisribgewelven en een stergewelf in de viering. De bekapping is samengesteld uit ijzeren spanten.

De kerk bezit een rijke neo-gotische inventaris bestaande uit altaren, glasramen en meubelen en tenslotte een volledige veelkleurige beschildering door Jan Oosterman (1928 vv.), geconcentreerd rond het leven van de H. Laurentius, de H. Familie, Christus en de H. Bernardus (de kerk werd in de middeleeuwen door cisterciënsers bediend). In het koor een hoogaltaar in marmer en brons van J. Brom, met voorstellingen uit eucharistie en de marteling van Laurentius. De ramen van F. Nicolas bevatten voorstellingen van de zeven sacramenten. In de koortravee ramen van de gedaanteverandering op Tabor, de verrijzenis en schilderijen van avondmaal, kruisdood en de vier evangelisten. Tegen de triomfboog door J. Custers rond 1907 gemaakte altaren van de H.H. Harten van Jezus en Maria, waarboven schilderijen van Christus voor Pilatus, de bespottung en in de top van de triomfboog boven een 16de eeuws kruis het koningschap van Christus. In de noordelijke transeptkapel het H. Familiealtaar van J. Custers, een raam van de opdracht in de tempel en een groot tegeltableau van de 12-jarige Jezus in de tempel door J. 't Hooft en Labouchère te Delft. Schilderingen van de H. Familie en het leven van Laurentius. In de zuidkapel een marmeren Bernardusaltaar van J. Custers en tegeltableaus van de gekruisigde Christus die Bernardus omarmt en Bernardus in extase voor Maria. In de ramen het leven van de heilige en een tegeltableau van Bernardus, die water en brood wijdt. De schilderijen tonen familieleden van Bernardus. In koor en kapellen een terrazzovloer met wapens, symbolen en bladranden. Preekstoel en communiebanken uit de werkplaats van Custers. Op de preekstoel evangelisten, de lerende Christus en de geestesduif, op de communiebak eucharistische symbolen. In het transept vier biechtstoelen met schildering van boetvaardigen erboven. De zuilen in schip en transept hebben kalkstenen kapitelen uit het atelier van De Vriendt te Antwerpen, die ook de gipsen staties in de zijbeuken maakte, gevat in omlijstingen van tegels. De triforiumnissen tonen schilderijen van apostelen en kerkleraren en voorstellingen uit het verborgen en openbare leven van Jezus. Op de westmuur sluit de cyclus af met de zondeval en de uitdrijving uit het paradijs en tenslotte het laatste oordeel. In de zijbeuken de koperen slang en de verwoesting van Sodom en Gomorra. In het schip nog Dominicus die de rozenkrans ontvangt.

In de kerk verder neogotische banken, smeedijzeren lichtkronen, en vele beelden en groepen waaronder een Piëta (vermoedelijk Custers). Neogotisch orgelfront waarachter in 1906 omgebouwd orgel uit de Bernaardsabdij bij Antwerpen, waarvan oud pijpwerk door Steven uit Duffel naar Bornem zou zijn overgebracht.

Waardering.

De kerk is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling van het katholicisme in het zuiden en is tevens van belang als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de dorpskerk; het is tevens een voorbeeld van de technische ontwikkeling door de toepassing van een ijzeren dakstoel. Het gebouw heeft architectuurhistorisch belang door de stijl en de detaillering en is van kunsthistorisch belang door de volledige inventaris, die het niet alleen maakt tot een staalkaart van het werk van kerkelijke kunstateliers maar ook tot een toonbeeld van katholieke geloofsopvattingen. Het gebouw is tevens van belang als voorbeeld van het oeuvre van de architect en technicus Van Swaay. Het heeft ensemblewaarden vanwege de bijzondere situering en bakenfunctie, verbonden met de ontwikkeling van het kerkdorp in de vroege 20ste eeuw, met name de invloed die rijke katholieke boeren en fabrikanten hebben uitgeoefend. Het is van belang vanwege de architectuur-historische en bouwtechnische zeldzaamheid, het volledige interieur maakt het gebouw eveneens uiterst zeldzaam.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk